

DOBY GÉZA AKADÉMIAI TEVÉKENYSÉGE*

STEFANOVITS PÁL

akadémikus

Agrártudományi Egyetem, Gödöllő

Ahhoz, hogy egy tudós tevékenységének valamely oldalát értékelhessük ismernünk kell azokat a kereteket, melyekben tevékenységét kifejtette. Tudni kell azt, hogy ezek a keretek milyen lehetőséget nyújtottak számára ahhoz, hogy valamit tegyen tudományterülete, valamint az egységes magyar tudomány előbbrevitele érdekében.

A Magyar Tudományos Akadémia a harmincas években lényegesen kisebb szerepet játszott tudományos életünkben és így az általa kínált lehetőségek is szűkebb területre korlátozódtak, mint ma. A tudományos élet irányítását a tagok megválasztásán, a székfoglaló értekezéseken, a felolvasó üléseken, pályázatok kitűzésén és elbírálásán keresztül gyakorolta.

Ha ezeknek a lehetőségeknek ismeretében számláljuk elő azokat az eseményeket, amelyekben Doby Géza részt vett és ezeket csoportba fogva vázoljuk fel akadémiai tevékenységét, akkor csak egy részét érintjük azoknak az érdekeknek, melyeket tudományos életünk irányításában, a tudományterületének művelésében elért.

Mégis ezen az úton kell elindulnunk, hogy eredményes munkásságának folyamát valamelyest rendszeresen felmérjük.

Kezdem akadémiai levelező taggá választásának ismertetésével. 1932-ben Hlosvay Lajos, Szarvasy Imre, Buchböck Gusztáv és Gróh Gyula ajánlották levelező tagnak. Nem tartom feleslegesnek, hogy ebből az ajánlásból azt a részt ismertessem, melyben az ajánlók tudományos tevékenységét méltatták és ezáltal ajánlásukat alátámasztották. Fontosnak tartom ezt azért, mert így saját kortársainak szemével láthatjuk szerepét, addigi tevékenységének mérlegét.

„Először foglalkozik az oxálsav szerepével a répamag csírázásában, azután sorozatos munkákban a burgonya levélsodrós betegségét tanulmányozza biochemiai alapon és az oxydázok, az amyláz és intertáz szerepét és symptomás jellegét állapítja meg. Majd a kukorica női virágzatának peroxidázát tisztítva, fontosabb tulajdonságait és biokémiai szerepét vizsgálja.

*Doby Géza születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésen elhangzott előadás. Gödöllő, 1977. december 14.

Néhány év óta új enzymologiai irányban dolgozik, amennyiben valamely szervezet iontáplálásának hatását enzimei termelésére és tulajdonságaira tanulmányozza. E kísérletek során homokkultúrákban tenyésztett cukorrépán, azután szabadföldi kísérletekben, majd *Penicillium glaucum* kultúráin és homokkultúrás rozshajtásokon vizsgálva a kálium-, magnesium-, calcium- és foszfáthiány hatását, megállapítja az e közben váratlanul beálló fokozott enzymtermelést az addig erről uralkodó ellentétes nézettel szemben és a vizsgált enzimek (amyláz, invertáz) bizonyos tulajdonságainak megváltozását írja le. Kitér a burgonya és cukorrépa amyláza néhány állandójának és tulajdonságának meghatározására. Legújabb kísérleteiben a nitrogénhiány hatását tanulmányozza az enzymtermelésre. E kísérletek oly módszer kidolgozására vezetnek, amely alkalmasnak látszik valamely talaj nitrogénszükségletének megállapítására, ami eddig még megoldatlan feladat. — Ezen kísérleteken kívül intézete munkakörét a magyar talajok tanulmányozására is kiterjeszti.

Mint e vázlatos áttekintésből is kitűnik, Doby tudományos munkásságával a kémia olyan ágának művelését tűzte ki feladatául, amely hazánkban különösen nagy jelentőségű. E cél szolgálatában nemcsak mint kutató szerzett kiváló érdemeket, hanem az ország egyetlen agrokémiai egyetemi intézetének és a mezőgazdasági elméleti és gyakorlati kiképzésnek korszerű megszervezésével a talaj-kémia haladását hathatósan előmozdította.

Az elmondottak alapján mély tisztelettel kérjük a Tek. Akadémiát, hogy Doby Gézát levelező tagjául megválasztani méltóztassék, mert meg vagyunk róla győződve, hogy eddigi érdemeinek ez a kitüntető elismerése buzdítólag fog hatni további működésére is.”

Mint ismeretes ezen a közgyűlésen nem volt elegendő a mellette leadott szavazatok száma, ezért az 1935. évi közgyűlésen megismételték a javaslatot. Az ajánlók között most Buchböck Gusztáv helyét 'Sigmond Elek foglalta el. Az ő ajánlásukból idézem az alábbiakat: „Véleményünk Doby Géza tudományos munkásságáról ugyanaz, amit első ajánlásunkban előadtunk, s mivel véleményünk az Akadémiák rendeltetéséről ma is az, hogy a kutatásra hivatottakat addig buzdíthatják legnagyobb munkára, ameddig munkaképességük még fokozható: a mélyen tisztelt M. T. Akadémiát tisztelettel kérjük tegye lehetővé, hogy Doby Géza a legnagyobb becsvágygal állíthassa tehetségét a hazai tudományos kutatás szolgálatába.”

Megválasztása, majd 1936-ban a rendes taggá választása nyitotta meg az utat az akadémián belüli tevékenységhez.

Székkfoglaló értekezését 1935. áprilisában adta elő az Akadémia III. Osztályának ülésén. Előadásának címe: Kísérletek a talaj hasznos nitrogéntartalmának physiológiai-chemiai meghatározására volt. Ez a munkája is jó keresztmetszetét adja egész tudományos tevékenységére jellemző koncepciójának, mely szerint a gyakorlat számára fontos kérdéseket korszerű, ötletgazdag tudományos koncepcióval és körültekintő, alapos kísérleti munkával kell megoldani.

Meg kell említeni továbbá a „Serbán János alapítvány” bizottság keretében kifejtett munkásságát, ami a hazánk agrárpolitikai, közgazdasági kérdéseivel foglalkozó munkák jutalmazását jelentette.

Számos fiatal munkatársának és kutatónak mutatta be munkásságát a felolvasó ülések keretében. Ha ezek neveit és az előadásaik címét áttekintjük élesen kirajzolódnak azok a körvonalak, amelyek Doby Géza saját kutatásainak, valamint érdeklődési körének súlypontját alkotják.

1939-ben Békésy Miklós: Parazita módon tenyésztett anyarozs anyag-tartalmáról című előadását mutatta be.

1940-ben Eperjessy György: A cuticuláris excreciónról címmel tartott előadást a felolvasóülésein, majd egy év múltán ugyanezen cím alatt az újabb eredményekről számolt be a szerző,

1940-ben kezdődött és négy éven át tartott az a sorozat, melyben Füleky Györggyel együtt mutatta be eredményeit az alábbi címek alatt:

A növények nitrogén anyagcseréjéről, a szója homoktenyésztésben,

Szabadföldi szója nitrogénfelvétele,

A szója fehérje nitrogénjének mérlege,

1942-ben ismét Békésy Miklós: Vizsgálatok Magyarországi anyagrozsféleségek alkaloidairól című előadását vezette be,

1944-ben két részletben mutatta be Teőreök László: A humuszanyagok vizsgálata acetilbromiddal című munkáját,

1947-ben Gartner Károly: Kísérletek a növényi nikotin szintéziséről,

Pallavicini Károly: A C-vitamin kromatográfiai meghatározása,

1948-ban Krámlí András és Horváth János: Szterinek mikrobiológiai átalakulása, című előadás szerepelt a felolvasóülések napirendjén. Ez utóbbi egyben az utolsó volt ennek a közzétételi formának keretében.

Nyugalombavonulása (1948) után irányító tevékenysége az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetének keretében folytatódott, ahol a biokémiai osztály tudományos tanácsadója volt. Élete végéig rendszeresen megjelent az intézetben és fehérköppenyés alakja, segítő szavai, iránymutatása, de nem utolsósorban példamutatása hozzátartozott az intézet karakteréhez.

Ebben az időben írta könyvét a Növényi Biokémiát, mely ismét az akadémiaihoz kötötte, ezúttal az Akadémiai Kiadó által.

Befejezésül Doby Géza akadémiai tevékenységének méltatásakor csak annyit kívánok összefoglalásként mondani, hogy személye, mint a hazai és nemzetközi szakkörök kimagasló egyénisége, az akadémián csak a meghatározott keretek között, viszonylag szűkre szabott formákban fejtette ki hatását, de ez is jelentős volt és az akadémia irányító szerepéhez méltó.

Összmunkássága azonban ennél sokkal szélesebb köröket érintett, egyénisége és hatása ennél sokkal színesebb, sokrétűbb volt, amit tanúsítanak tanítványai, követői és az általa létrehozott iskola tagjai.